

А. П. Чехов: ВАНЬКА

Ванька Жуков, девятилетний мальчик, от-данный три месяца тому назад в учење к са-пожнику Аляхину, в ночь под Рождество не ложился спать. Дождавшись, когда хозяйева и подмастерья ушли к заутрене, он достал из хозяйского шкапа пузырек с чернилами, ручку с заржавленным пером и, разложив перед собой измятый лист бумаги, стал пи-сать. Прежде чем вывести первую букву, он несколько раз пугливо оглянулся на двери и окна, покосился на темный образ, по обе стороны которого тянулись полки с коло-дками, и прерывисто вздохнул. Бумага ле-жала на скамье, а сам он стоял перед скамьей на коленях.

«Милый дедушка, Константин Макарыч! – писал он. – И пишу тебе письмо. Поздрав-ляю вас с Рождеством и желаю тебе всего от господ бога. Нету у меня ни отца, ни маме-ньки, только ты у меня один остался».

Ванька перевел глаза на темное окно, в котором мелькало отражение его свечки, и живо вообразил себе своего деда Констан-тина Макарыча, служащего ночным сторо-жем у господ Живаревых. Это маленький, тощенький, но необыкновенно юркий и по-движной старикашка лет 65-ти, с вечно сме-ющимся лицом и пьяными глазами. Днем он спит в людской кухне или балагурит с куха-рками, ночью же, окутанный в просторный тулуп, ходит вокруг усадьбы и стучит в свою колотушку. За ним, опустив головы, шагают старая Каштанка и кобелек Вьюн, прозванный так за свой черный цвет и тело, длинное, как у ласки. Этот Вьюн необы-кновенно почителен и ласков, одинаково умильно смотрит как на своих, так и на чу-жих, но кредитом не пользуется. Под его почитательностью и смирением скрывается самое иезуитское ехидство. Никто лучше его не умеет вовремя подкрасться и цапнуть за ногу, забраться в ледник или украсть у мужика курицу. Ему уж не раз отбивали задние ноги, раза два его вешали, каждую неделю пороли до полусмерти, но он всегда оживал.

А. П. Чехов: ВАЊКА

Вањка Жуков, деветогодишњи дечак, кога су пре три месеца дали на занат код обућара Аљахина, није на бадње вече легао да спава. Сачекао је док су његове газде и калфе пошли на јутрење па узео из газдине фијоке кутију са мастилом, држаљу са зар-ђалим пером и, раширивши пред собом из-гужвани лист хартије, почео да пише. Пре него што ће написао прво слово, неколико пута се плашљиво осврнуо на врата и про-зоре, искоса погледао мрачну икону око ко-је су се са обе стране пружале полице са ка-лупима за обућу, и испрцикидано уздахнуо. Хартија му је била на клупи, а он је клечао пред њом.

„Драги дедице Константине Макаричу – писао је он. – И ево ти пишем писмо. Че-ститам ти Божић и желим ти све од господ бога. Немам ни оца ни мајке, једини си ми ти остао“.

Вањка је окренуо поглед према тамном прозору у коме је треперио одсев његове свеће и, као да га очима жива гледа, зами-слио свога деду Константина Макарича, ко-ји је служио као ноћни стражар код госпode Живаревих. То је мален, мршав, али необич-но живахан и крепак старчић око 65 година, с вечно насмејаним лицем и пијаним очима. Дању спава у служинској соби, или се заде-ва са куварицама, а ноћу умотан великим огртачем иде око племићког дома и куцка својом стражарском палицом. За њим, спу-штених глава, корачају стара Каштанка и Вјун, назван тако због своје црне боје и издуженог тела као у лисице. Тај Вјун је не-обично учтив и умиљат, подједнако љубаз-но гледа и домаће и стране, али није оми-љен. Иза његове учтивости и смирености крије се језуитска злоба. Нико боље од њега не уме да се прикраде и шћапи за ногу, да се завуче у трап или украде сељаку кокошку. Досад су му већ више пута пребијали задње ноге, два пута су гу вешали, а сваке недеље га до бесвести тукли, али му се никад ништа није догодило.

Теперь, наверно, дед стоит у ворот, щурит глаза на ярко-красные окна деревенской церкви и, притопывая валенками, балагурит с дворней. Колотушка его подвязана к поясу. Он всплескивает руками, пожимается от холода и, старчески хихикая, щиплет то горничную, то кухарку.

– Табачку нешто нам понюхать? – говорит он, подставляя бабам свою табакерку.

Бабы нюхают и чихают. Дед приходит в неописанный восторг, заливается веселым смехом и кричит:

– Отдирай, примерзло!

Дают понюхать табаку и собакам. Каштанка чихает, крутит мордой и, обиженная, отходит в сторону. Вьон же из почтительности не чихает и вертит хвостом. А погода великолепная. Воздух тих, прозрачен и свеж. Ночь темна, но видно всю деревню с ее белыми крышами и струйками дыма, идущими из труб, дерева, посребренные инеем, сугробы. Всё небо усыпано весело мигающими звездами, и Млечный Путь вырисовывается так ясно, как будто его перед праздником помыли и потеряли снегом...

Ванька вздохнул, умокнул перо и продолжал писать:

«А вчера мне была выволочка. Хозяин выволок меня за волосья на двор и отчесал шпандырем за то, что я качал ихнего ребятенка в люльке и по нечаянности заснул. А на неделе хозяйка велела мне почистить селедку, а я начал с хвоста, а она взяла селедку и ейной мордой начала меня в харю тыкать. Подмастерья надо мной насмеваются, посылают в кабак за водкой и велят красть у хозяев огурцы, а хозяин бьет чем попадя. А еды нету никакой. Утром дают хлеба, в обед каши и к вечеру тоже хлеба, а чтоб чаю или шей, то хозяева сами трескают. А спать мне велят в сенях, а когда ребяенок ихний плачет, я вовсе не сплю, а качаю люльку. Милый дедушка, сделай божецкую милость, возьми меня отсюда домой, на деревню, нету никакой моей возможности... Кланяюсь тебе в ножки и буду вечно бога молить, уведи меня отсюда, а то помру...»

Ванька покривил рот, потер своим чер-

Сада, сигурно, деда стоји крај капије, жмирка на јарко црвене прозоре сеоске цркве и лупкајући чизмама задева слуге. Стражарска палица му је привезана за појас. Он плеска рукама, грчи се од зиме и кикоће се и старачки задева час собарицу, час кувару.

– Бисмо ли дуван омирисали? – вели он пружајући женама своју табакеру.

Жене узимају дуван, кијају, а деду то неописиво весели и он се весело смеје и виче:

– Опаучи, замрло је.

Дају и псима да оњше дуван. Каштанка кија, прети њушком и увређена се склања у страну. Док Вјун из учтивости не кија и врти репом. А време је дивно. Ваздух је тих прозрачан и свеж. Ноћ је тамна, али се види цело село са својим белим крововима и колотовима дыма, кији се дижу из оцака, дрвеће посребрено ињем, сметови. Читаво небо је засуто звездама које весело трепере и млечни пут се оцртава тако јасно као да су га баш пред празник умили и обрисали снегом...

Вањка је уздахнуо, умочио перо и наставио да пише:

„А јуче сам добио батине. Газда ме за косу извукао у двористе и почео'ме обућарским каишем због тога што сам, док сам љуљао њихово дете у колевци, случајно заспао. А у недељу ми је газдарица наредила да очистим сарделе, а ја почео с репа, а она ти узе сарделу па ме поче њеном њушком ударати по лицу. Калфе ме исмевавају, шаљу ме у крчму за ракију и наређују ми да украдем од газде краставце, а газда бије чим стигне. А хране нема никакве. Изјутра дају хлеб, за ручак касу, а за вечеру опет хлеб, а чај и шчи саме газде лочу. А на спавање ме терају под трем, а кад њихово дете плаче, онда ја уопште не спавам, него љуљам колевку. Мили дедице, смилуј се на сиромаша, води ме одавде кући, у село, не могу никакo више... На коленима те молим и вечно ћу молити бога, за тебе, води ме одавде, ако не, умрећу... “

Вањка искриви уста, обриса својом цр-

ным кулаком глаза и всхлипнул.

«Я буду тебе табак тереть, – продолжал он, – богу молиться, а если что, то секи меня, как Сидорову козу. А ежели думаешь, должности мне нету, то я Христа ради попрошусь к приказчику сапоги чистить, али заместо Федьки в подпаски пойду. Дедушка милый, нету никакой возможности, просто смерть одна. Хотел было пешком на деревню бежать, да сапогов нету, морозу боюсь. А когда вырасту большой, то за это самое буду тебя кормить и в обиду никому не дам, а помрешь, стану за упокой души молить, всё равно как за мамку Пелагею.

А Москва город большой. Дома всё господские и лошадей много, а овец нету и собаки не злые. Со звездой тут ребята не ходят и на клирос петь никого не пушают, а раз я видал в одной лавке на окне крючки продаются прямо с леской и на всякую рыбу, очень стоящие, даже такой есть один крючок, что пудового сома удержит. И видал которые лавки, где ружья всякие на манер бариновых, так что небось рублей сто кажное... А в мясных лавках и тетерева, и рябцы, и зайцы, а в котором месте их стреляют, про то сидельцы не сказывают.

Милый дедушка, а когда у господ будет елка с гостинцами, возьми мне золоченный орех и в зеленый сундучок спрячь. Попроси у барышни Ольги Игнатьевны, скажи, для Ваньки».

Ванька судорожно вздохнул и опять уставился на окно. Он вспомнил, что за елкой для господ всегда ходил в лес дед и брал с собою внука. Веселое было время! И дед крикал, и мороз крикал, а глядя на них, и Ванька крикал. Бывало, прежде чем вырубить елку, дед выкуривает трубку, долго нюхает табак, посмеивается над озябшим Ванюшкой... Молодые елки, окутанные инеем, стоят неподвижно и ждут, которой из них помирать? Откуда ни возмись, по сугробам летит стрелой заяц... Дед не может чтоб не крикнуть:

– Держи, держи... держи! Ах, куцый дьявол!

ном песницом очи и уздахну.

„Дуван ћу ти сецкати, – настављао је он – богу се молити, а ако сто скривим, пребиј ме на мртво име. А ако мислиш да за мене тамо нема посла, ја ћу онда молити надзорника да ми се смилује и да да чистим ципеле, ил' ћу место Феђеке ићи да радим код пастира. Дедице мили, не могу више, ово ми је смрт. Хтео сам песке да бежим у село, ама чизама немам, мраза се бојим. А кад порастем велики, за ово ћу те хранити и нећу никоме дати да те вређа, а кад умреш, молићу се за покој твоје душе исто онако како се молим за мамицу Пелагију:

А Москва је велики град. Куће су све господске и коња има много, а оваца нема и пси нису љути. Деца овде не носе рипиде и никога не пуштају за певницу да поје, а једном сам видео у једној радњи удице продају, и то с трском за сваку рибу, врлојаке, има чак и таква једна удица која може да држи сома цео пуд тешка. А виђао сам и радње с пушкама свакојаким, онако као господарева, ама су богме сто рубаља свака... А у месарницама има и тетреба, и жаребица и зечева, а где их лове, то становници не казују.

Мили дедице, а кад код господе буде јелка, узми ми златан орах и сакриј у зелени ковчежић. Замоли госпођицу Олгу Игњатјевну, за Вањуку, реци“.

Вањка је грозничаво уздахнуо и поново се загледао у прозор. Сетио се да је његов деда ишао сваке године да донесе господи јелку из шуме и водио собом унука. Весело се тада живело. И деда је грактао и мраз је грактао и Вањка, по угледу на њих, грактао. Дешавало се да деда пре него што посече јелку, попуши лулу, дуго мирише дуван, исмева прозоблог Вањицу... Младе јелке умотанеињем стоје непомично и чекају, која од њих мора умрети. Са свих страна по пропланцима јуре зечеви, као стреле... Деда не може да се уздрзи да не гракне:

– Држ'га, држи... држи. Ах, пасји син. Посечену јелку деда је носио у

Срубленную елку дед ташил в господский дом, а там принимались убирать ее... Больше всех хлопотала барышня Ольга Игнатьевна, любимица Ваньки. Когда еще была жива Ванькина мать Пелагея и служила у господ в горничных, Ольга Игнатьевна кормила Ваньку леденцами и от нечего делать выучила его читать, писать, считать до ста и даже танцевать кадрили. Когда же Пелагея умерла, сироту Ваньку спровадили в людскую кухню к деду, а из кухни в Москву к сапожнику Аляхину...

«Приезжай, милый дедушка, – продолжал Ванька, – Христом богом тебя молю, возьми меня отседа. Пожалей ты меня сироту несчастную, а то меня все колотят и кушать страсть хочется, а скука такая, что и сказать нельзя, всё плачу. А наемный хозяин колодкой по голове ударил, так что упал и насилу очухался. Пропащая моя жизнь, хуже собаки всякой... А еще кланяюсь Алене, кривому Егорке и кучеру, а гармонию мою никому не отдавай. Остаюсь твой внук Иван Жуков, милый дедушка приезжай».

Ванька свернул вчетверо исписанный лист и вложил его в конверт, купленный накануне за копейку... Подумав немного, он умокнул перо и написал адрес:

На деревню дедушке.

Потом почесался, подумал и прибавил: «Константину Макарычу». Довольный тем, что ему не помешали писать, он надел шапку и, не набрасывая на себя шубейки, прямо в рубахе выбежал на улицу...

Сидельцы из мясной лавки, которых он расспрашивал накануне, сказали ему, что письма опускаются в почтовые ящики, а из ящиков развозятся по всей земле на почтовых тройках с пьяными ямщиками и звонкими колокольцами. Ванька добежал до первого почтового ящика и сунул драгоценное письмо в щель...

Убаюканный сладкими надеждами, он час спустя крепко спал... Ему снилась печка. На печи сидит дед, свесив босые ноги, и читает письмо кухаркам... Около печи ходит Вьюн и вертит хвостом...

господску кућу, а тамо су почињали да је ките... Највисте се око јелке бринула госпођица Олга Игњатјевна, Вањина љубимица. Кад је још била жива Вањина мама Пелагија и док је још она служила код госпoде као собарица, Олга Игњатјевна је хранила Вањку свиленим бонбонама и од дуга времена научила га да чита, пише, броји до сто и чак да игра кадрил. А кад је Пелагија умрла, сироче Вањку су одвели деди у служинску кухињу, а из кухиње у Москву обућару Аљахину...

– Дођи, мили дедице, – постављао је Вањка – као бога те молим, узми ме одавде. Смилуј се на мене, сироче несрећно, сви ме бију и страшно ми се једе, а туга ми је така нека око срца савила, ни рећи се не може колика, све плачем. А ту скоро ме газда тако ударио чекићем по глави да сам пао и једва су ме повратили. Јадан је мој живот, гори него икојег пса... И још поздрави Аљону, ћоравог Јегорку и кочијаша, а хармонику моју никоме не дај. Остајем твој унук Иван Жуков, мили дедице дођи“.

Вањка је пресавио начетворо исписани лист и ставио га у коверат, који је дан раније купио за копејку... Промисливши мало, замочио је перо и написао адресу:

„Деди у село“

Затим се почешао, промислио и додао: „Константину Макаричу“. Задовољан што му нико није сметао док је писао, ставио је капу на главу и, не огрћући се капутићем, само у кошуљи истрчао на улицу...

Месарски радници код којих се он јуче распитивао рекли су му да се писма стављају у поштанске сандучиће, а из сандучића их развозе по целој земљи на поштанским тројкама са пијаним кочијашима и звонким прапорцима. Вањка је дотрчао до првог поштанског сандучета и убацио драгоцено писмо у отвор...

Уљушкан слатким надама, један сат касније је чврсто заспао... Сањао је пес. На пећи седи деда, висе му босе ноге, и чита писмо куварицама... Поред пећи шета Вјун и врти репом...

